

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA

Az alapvető jogok biztosa
mint fogyatékosügyyi független mechanizmus

JELENTÉSE

az AJB-1591/2025. számú ügyben,
a Zsirai Gyémánt Otthonban élő fogyatékos személyek alapvető
jogaival összefüggésben.

Érintett szerv: Alpokalja Integrált Szociális Intézmény Győr-Moson-Sopron
Vármegye, Gyémánt Otthon és Szociális Központ, Zsira

2025.

**Az alapvető jogok biztosának
jelentése
az AJB-1591/2025. számú ügyben**

1. A vizsgálat megindítása, előzmények

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 1. § (2) bekezdés d) pontja értelmében az alapvető jogok biztosa megkülönböztetett figyelmet fordít a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok jogainak a védelmére, az Ajbt. 1.§ (3) bekezdése és 39/O. § (1) bekezdése alapján pedig – a fogyatékosügyei független mechanizmus feladatkörében eljárva – rendszeresen vizsgálja a fogyatékossgal élő személyek jogainak a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ Egyezménynek (a továbbiakban: CRPD) való megfelelés szerinti érvényesülését. Az Ajbt. 39/O. § (2) bekezdése értelmében az alapvető jogok biztosa a 18. § (4) bekezdésében meghatározottakon túlmenően természetes személy alapvető jogával kapcsolatos visszásság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytat, ha a fogyatékossgal élő személy nem képes jogai védelmében fellépni, vagy beadvány benyújtása aránytalan nehézséget jelentene számára.

E feladatkörben a fogyatékossgügyi független mechanizmus egyik vizsgálati céljaként *a nagylétszámú bentlakásos intézményekben élő személyek alapvető jogainak érvényesülését határozta meg az alapvető jogok biztosa.*

A fentiekre tekintettel, a fogyatékossgügyi független mechanizmus feladatainak ellátása keretében hivatalból indított eljárás részeként, *2024. szeptember 17-én*, munkatársaim helyszíni vizsgálatot tartottak *az Alpokalja Integrált Szociális Intézmény Győr-Moson-Sopron Vármegye, Gyémánt Otthon és Szociális Központban (9476 Zsira, Rákóczi Ferenc u. 12; a továbbiakban: Otthon)* alapjogi szempontú áttekintése és az ott élők életkörülményeinek feltárása céljából.

A vizsgálat megindítását megelőzően az Otthon működését érintő panaszbeadvány érkezett Hivatalomhoz, amelyben a beadványozó az akadálymentesítés hiánya mellett az infrastruktúrát, a szakemberhiányt, valamint az ellátottak életkörülményeit kifogásolta. Ennek megfelelően a vizsgálat részét képezte az egyedi beadványban megfogalmazott panasz kivizsgálása is.

2. Az érintett alapvető jogok és alkotmányos elvek

- *A jogállamiság elve és a jogbiztonság követelménye:* „Magyarország független, demokratikus jogállam.” [Magyarország Alaptörvénye (a továbbiakban: Alaptörvény) B) cikk (1) bekezdés];
- *Az emberi méltósághoz való jog:* „Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.” [Alaptörvény II. cikk];
- *Az egyenlő bánásmód követelménye és az esélyegyenlőség előmozdításának elve* „A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes. Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékossg, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.” [Alaptörvény XV. cikk (1)-(2) bekezdés];
- *A fogyatékossgal élő személyek kiemelt védelme:* „Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékossgal élőket.” [Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdés];

- *A nemzetközi jogi kötelezettségek és a belső jog összhangja* „Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját. Magyarország elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait. A nemzetközi jog más forrásai jogszabályban történő kihirdetésükkel válnak a magyar jogrendszer részévé.” [Alaptörvény Q) cikk (2)-(3) bekezdés].

3. Az alkalmazott jogforrások

- Alaptörvény;
- Ajbtt.;
- Fogyatékosügyi Egyezmény (a továbbiakban: CRPD);
- A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény (a továbbiakban: Fot.);
- A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (a továbbiakban: Szocvtv.);
- A munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (a továbbiakban: Mt.);
- Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (a továbbiakban: Eütv.);
- A személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet (a továbbiakban: SzCsM rendelet);
- Az Országos Fogyatékosügyi Programról (2015-2025) szóló 15/2015 (IV. 7.) OGY határozat (a továbbiakban: OFP).

4. A megállapított tényállás

4.1. Az Otthon működéséről és az Otthonban élő fogyatékos személyek ellátási körülményeiről

Az ápolást gondozást nyújtó bentlakásos Otthon, felnőtt fogyatékos személyek számára biztosít ellátást, székhelyintézménye az *Alpokalja Integrált Szociális Intézmény Győr-Moson-Sopron Vármegye* (9400 Sopron, Tómalom utca 23., a továbbiakban: *Intézmény*), fenntartója a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság (a továbbiakban: *SZGYF*).

Az Otthon az önmaguk ellátására nem, vagy csak folyamatos segítséggel képes, értelmileg akadályozott személyek részére biztosít ellátást, akiknek oktatására, képzésére, foglalkoztatására, valamint gondozására csak intézményi keretek között van lehetőség. Az ellátottak számára napi ötszöri étkezést, szükség szerint ruházattal való ellátást, mentális gondozást, külön jogszabályban meghatározott egészségügyi ellátást, valamint lakhatást biztosít.

Az Otthon lakói egy 1739-ben épült barokk kastélyban élnek, amelyet hat hektáros védett angolpark vesz körül. Az épület építészeti jellegéből adódóan teljeskörűen nem akadálymentesíthető. Hat gondozási egységben 168 fő (a vizsgálat időpontjában összesen 137 fő) ellátása történik. A jogszabály¹ által előírt 6m²/fő minden lakó számára biztosított, azonban az ellátottak létszáma 9 lakószobában meghaladja a 4 főt. A házastársak, élettársak külön lakószobákban történő elhelyezése biztosított. A lakóterek, a foglalkoztatás és a szabadidő eltöltésének helyszínei jól elkülönülnek.

A lakószobák bútorzata és felszereltsége, megfelel a lakók életkori sajátosságainak, egészségi- és mozgásállapotának. A lakók személyes tárgyait zárható szekrényekben tárolják. A személyes ingóságokról ingónyilvántartást vezet az Otthon, amelyet folyamatosan aktualizálnak. Évente egy alkalommal személyi leltárt készítenek, amelyről a gondnokokat értesítik, így megtekinthető és ellenőrizhető a lista pontossága.

¹ SzCsMr. 41. § (4), SzCsMr. 42. § (1)

Az Intézmény szakápolási engedéllyel rendelkezik. Vannak olyan ellátottak, akik az általános egészségi és mentális állapotuk miatt 24 órás szakápolást, gondozást igényelnek. Mindemellett ellátnak tracheakanülös², eseti vagy rendszeres oxigénterápiát igénylő lakókat is, akik folyamatos monitorizálást igényelnek és állapotromlás esetén azonnali beavatkozást. Az Otthonban központi orvosi szoba található és minden egységben külön kezelőhelyiség. A közösségi együttlétre, mentális gondozásra alkalmas terek minden egységben biztosítottak.

A lakók összetételére vonatkozó adatok:

*Az ellátottak száma a vizsgálat időpontjában: 137 fő,
Várakozó listán lévők száma: 47 fő.*

*Nemek szerinti megoszlás: nő 65 fő, férfi: 72 fő.
Átlagéletkor: 53 év*

Fogyatékoság foka szerinti megoszlás:

- *enyhe értelmi fogyatékoság: 26 fő*
- *középsúlyos értelmi fogyatékoság: 71 fő*
- *súlyos értelmi fogyatékoság: 40 fő*

Gondnokság alá helyezetttek száma: 131 fő

- *részlegesen korlátozó: 21 fő*
- *teljesen korlátozó: 110 fő*
- *cselekvőképes: 6 fő*
- *támogatóval rendelkező: 0 fő*

A **mentálhigiénés csoport** feladata az Otthonban élő ellátottak teljes körű szükségleteinek kielégítése, amely magában foglalja az egyéni fejlesztést, a szocioterápiás foglalkozásokat, a szabadidő hasznos eltöltésének segítését, a kapcsolattartás segítését a hozzátartozókkal, a konfliktuskezelést, az ellátottak üdülésének megszervezését és lebonyolítását, a szakkörök-, a színjátszókör vezetését és az egyéni szükségletek felmérése után a vásárlást. Az Otthon sport- és kulturális élete rendkívül széleskörű (Rimanóczy Napok, Zsirai Őszi Napok, Homokszobrász Fesztivál, bocsa- és labdarúgó bajnokságok, házi csocsóbajnokság, horgászat, kerékpártúra, fotókiállítások, a színjátszó csoport előadásai stb.). Nagy számban szerveznek saját rendezvényeket, de a lakóknak lehetőségük van arra is, hogy külső programokon vegyenek részt. Az Otthonban lehetőség van hitoktatáson történő részvételre és a szabad vallásgyakorlásra.

Az Otthonban működő **fejlesztő foglalkoztatás** az ellátottak egyéni képességeihez és szükségleteihez igazodva biztosít értékteremtő munkalehetőségeket. A lakók jelenleg 11 féle munkalehetőség közül választhatnak, a foglalkoztatás célja, hogy a fogyatékosággal élő személyek életminőségét javítsa, társadalmi integrációjukat elősegítse, és önállóságukat növelje. Zsirán két helyszínen összesen 52 fő vesz részt a foglalkoztatásban. Az ellátottak fejlesztési szerződéssel (Szocvtv. szerint), illetve munkaszerződéssel (Mt. szerint) dolgoznak, szakképzett segítő személyzet biztosítása mellett a Fejlesztő Foglalkoztatás Szakmai Programja alapján.

² A tracheostomia életmentő beavatkozás, melynek során a légcsőbe egy hajlított csövet (légcsőkanült) helyeznek a légzés biztosítására.

Az Otthon nagy hangsúlyt fektet az egyéni készségek, képességek és érdeklődési körök feltérképezésére, amely alapján minden résztvevő számára megfelelő munkakör kerül kialakításra. Ez lehet kézműves tevékenység, kertészeti munka vagy akár helyi termékek előállítása. A fejlesztő foglalkoztatás keretében végzett munkák nemcsak az ellátottak készségeit fejlesztik, hanem valódi értéket is teremtenek. Például helyi termékek (textíliák, kézműves tárgyak) előállítása vagy mezőgazdasági termények feldolgozása révén a résztvevők valóban hasznos és elismert munkát végezhetnek.

A zsirai intézményben fejlesztőpedagógusok, mentálhigiénés szakemberek segítik a munkafolyamatokat. Ők biztosítják, hogy a foglalkoztatás nem csupán fizikai aktivitás, hanem komplex fejlesztési program is legyen, amely hozzájárul a kognitív, érzelmi és szociális képességek fejlődéséhez. A foglalkoztatás nem csupán munkát biztosít, hanem közösségi élményt is nyújt. A résztvevők csoportokban dolgoznak, ami erősíti a társas kapcsolataikat és önbizalmukat. Emellett a helyi közösséggel való együttműködés, például piacokon való részvétel, elősegíti a társadalmi befogadást.

A zsirai modell törekszik arra, hogy a foglalkoztatás fenntartható legyen mind gazdaságilag, mind környezetileg. A helyi források bevonása, az előállított termékek értékesítése és a helyi gazdaság támogatása révén hosszú távon is biztosítható a működés.

A zsirai intézmény egyik sikertörténete a kézműves műhely, ahol a fogyatékossgal élő személyek kerámiákat, textiltermékeket és egyedi ajándéktárgyakat készítenek. Ezek a termékek nemcsak a helyi piacokon kelendők, hanem az Otthon hírnevét országosan is növelik, és lehetőséget adnak az ellátottak számára, hogy munkájukat szélesebb körben értékeljék. Ez a komplex és jól szervezett fejlesztő foglalkoztatási modell egyértelműen példaként szolgálhat más intézmények számára, hiszen a résztvevők számára értelmes, hasznos és örömteli életet biztosít.

Az Otthonban élők érdekvédelme és érdekérvényesítése több formában valósul meg. Az *Érdekképviseleti Fórum* évente két alkalommal ülésezik. Az *ellátottjogi képviselő* minden hónap második keddjén tart fogadóórát az Otthonban. Elérhetősége jól látható helyen kifüggesztésre került a közös helyiségekben. Az *élelmezési bizottság* havi, a *lakógyűlések* heti rendszerességgel kerülnek megszervezésre. Az ülésekről és fórumokról minden esetben jegyzőkönyv vagy emlékeztető készül. A lakógyűlések célja a felmerülő problémák, konfliktusok kezelése, megoldások keresése, az önrendelkezés gyakoroltatása. A lakógyűlésen tájékoztatják az ellátottakat a heti programokról, a fontos tudnivalókról, köszöntik a születés- és névnapjukat ünneplőket, beszámolókat tartanak az elmúlt héten történekről. A *panaszláda* a lakók és a törvényes képviselők által könnyen hozzáférhető helyen található.

4.1.2. Az Otthon személyi és tárgyi feltételei vonatkozásában

Az ápolást-gondozást nyújtó intézményi ellátás – fogyatékos személyek otthona, szolgáltatói nyilvántartási rendszerben történő bejegyzése *ideiglenes hatályú 2026. december 31-ig a személyi feltételek hiánya miatt.*

Az intézményvezető tájékoztatása szerint az *Intézményre és telephelyeire egyaránt jellemző a magas fluktuáció, amelynek következtében nehéz megfelelően képzett szakembert találni, különösen az ápoló-gondozó és kiegészítő munkakörökbe. A problémát elsősorban a határ közelsége jelenti. A fluktuáció mellett problémát jelent a szakember utánpótlás hiánya, ugyanis az elöregedő személyi állományt nem pótolják a fiatalabb generáció képviselői.*

Engedélyezett létszám: 118 fő

Betöltött létszám: 99,5 fő (ebből szakmai létszám: 65,75 fő; funkcionális létszám: 33, 75 fő)

Az Otthon tárgyi feltételei vonatkozásában elmondható, hogy a kastélyépület régi, és az infrastruktúra elavult, nem rendelkezik lifttel, a fűtés nem gazdaságos, az elavult nyílászárók cseréje az épület műemlék jellege miatt csak nagyon magas költségekkel tudna megvalósulni. A lakószobák, amelyekben az ápolás-gondozás folyik nagy belmagassággal rendelkeznek, egybenyílóak, ezáltal a lakók magánszférája nehezen biztosítható. A tárgyi feltételek a kastélyépületben a lakók állapotához, életkorához nem megfelelően igazodnak. Az átjárók és a nagy alapterületű szobák által biztosított gondozási körülmények nincsenek összhangban a fogyatékos személyek számára előírt lakhatási formákkal. Az épület összességében korszerűsítésre, felújításra szorul.

Mivel az épület nem akadálymentes a mozgásukban korlátozott lakók az alsó szinten vannak elhelyezve. A lakók mozgását a földszintre a bejárati lépcsőről rámpák segítik. Az orvosi rendelő a kerekesszékes ellátottak számára egy emelőlapos lifttel közelíthető meg. Az átlagéletkor növekedésével és az egészségi állapot romlásával egyre inkább problémás a lakók emeleti és tetőtéri szobákban történő elhelyezése, ahová a feljutást egy keskeny csigalépcső biztosítja.

Az Otthon területén található az akadálymentesített foglalkoztató, amelyben jelenleg az egyéni fejlesztések, csoportos foglalkozások, szabadidős programok zajlanak. A lakóegységektől nem messze, mindössze 650 méterre található a 600 m² alapterületű Zsirai Műhely, amely a fejlesztő foglalkoztatás egyik helyszíne.

4.1.3. Az Otthon férőhely kiváltásra vonatkozó tervei vonatkozásában

Az Intézmény hosszú távú stratégiai céljai között szerepel az Otthon férőhelykiváltásának megvalósítása, *a kastélyépület teljes kiváltása a cél*. A jelenlegi 150 fős ellátotti létszám ellátását, három darab 50 fő befogadására alkalmas *lakócentrumban* tervezi az Intézmény, ahová azok a lakók kerülhetnek, akik saját ellátásukra csak részben képesek. A lakócentrumok felépítésére Zsirán és Peresznyén kerülne sor. A jelenleg irodaépületként funkcionáló „H” épületet egy emelettel tervezik bővíteni. Az épület alsó szintjére kerül a konyha és a mosoda, egy emelettel feljebb megmarad az iroda, a felső szinten pedig az ápolási részleg kerülne kialakításra. Az épületben személyi felvonó kiépítése szükséges. A „H” részlegben 18 lakó elhelyezése biztosítható. A Szolgáltató Központ a jelenlegi foglalkoztató épületében kerülne kialakításra, ahol szociális étkeztetés, fejlesztő foglalkoztatás, házi segítségnyújtás, idősek napközi otthona, jelzőrendszeres segítségnyújtás és nyugdíjas klub szolgáltatás működne.

Az Intézmény jelenleg két lakóotthonban biztosít ápoló-gondozó célú lakóotthoni ellátást Zsirán. Az *Opál Lakóotthon* 10 fő részére, a *Rubin Lakóotthon* 8 fő részére biztosít teljeskörű ellátást.

Mindemellett összesen 72 férőhely áll rendelkezésre hat, egyenként 12 fő befogadására alkalmas ingatlanban, amelyek támogatott lakhatást biztosítanak fogyatékosággal élő személyek részére Horvátzsidány, Zsira, Tormásliget, Und és Szakony településeken. A hat ingatlan közül jelenleg öt működik. A szakonyi támogatott lakhatás 2025 szeptemberében sikeresen megnyílt, azonban az undon tervezett támogatott lakhatásban a szolgáltatás elindítása a szakmai létszámhiány miatt egyelőre nem valósulhatott meg.³

4.2. Az AJB 1755/2024. számú panaszbeadványban sérelmezett körülményekkel összefüggésben

³ Intézményi férőhelykiváltási terv 2023.

Az Otthon egyik lakójának hozzátartozója, az alapvető jogok biztosának címzett levelében az akadálymentesítés hiánya mellett az Intézmény infrastruktúráját, a szakemberhiányt, valamint az ellátottak életkörülményeit kifogásolta.

A beadványozó levelében felhívta a figyelmet arra is, hogy gyermeke korábban Peresznyén lakott egy jó állapotú lakóotthonban, ahonnan ideiglenesen, a felújítás idejére a zsirai telephelyre helyezték át. Panaszos elmondása szerint az intézményvezető korábban ígéretet tett arra, hogy a peresznyei telephely felújítása után a lakók visszaköltözhetnek Zsiráról, azonban a felújítást követően a peresznyei telephelyet átminősítették idősek otthonává, így a fogyatékossgal élő lakók visszahelyezése nem történt meg. Panaszos sérelmezi továbbá, hogy a peresznyei telephely tervezett átminősítéséről nem kapott hivatalosan tájékoztatást.

A vizsgálat eredményes lefolytatása érdekében levélben kerestem meg a SZGYF főigazgatóját, valamint munkatársaim a helyszíni vizsgálat alkalmával tájékoztatást kértek az Intézmény vezetőjétől és áttekintették az ügy szempontjából releváns dokumentumokat. A SZGYF főigazgatójának válaszát a feltett kérdéseim sorrendjében részletezem:

1.) Érkezett-e hasonló tartalmú jelzés a Kirendeltséghez, illetve az ügyben érintett intézmények vezetőihez? A jelzések alapján milyen intézkedéseket tettek?

Három hasonló tartalmú jelzés érkezett a Kirendeltségre az érintett telephelyekre vonatkozóan. Az ellátottjogi képviselő 2023. szeptember 5-én kelt levelében tájékoztatást kért az intézmény vezetőjétől a peresznyei lakók átköltöztetésével kapcsolatban tekintettel arra, hogy az ellátottjogi képviselő tájékoztatása nem történt meg.

Az intézményvezető 90814-A1202-7/2023. számú levelében (kelt: 2023. szeptember 12-én) tájékoztatta az ellátottjogi képviselőt a költözés okáról, a kiköltöztetett lakókról, a felújítási munkálatok szükségességéről. Az ellátottjogi képviselő 2023. október 19-én megkereséssel fordult az SZGYF kirendeltsége felé, mivel egy ellátott panasszal élt azzal kapcsolatban, hogy a peresznyei lakók átköltöztetésre kerültek a zsirai telephelyre a peresznyei telephelyfelújítás munkálatainak idejére. A kirendeltség a SZIO-GYMSMK-59 102/2023. iktatószámú levelében (kelt: 2023. november 7-én) tájékoztatta az ellátottjogi képviselőt az átköltözés okáról és a peresznyei telephely várható felújítási munkálatairól.

A fentiekben említett hozzátartozó 2024. április 23-án írásbeli panasszal fordult a Kirendeltség igazgatójához az autizmussal élő gyermeke ügyében. A panasz tárgya, hogy lánya a jelenlegi gondozási helyén – Gyémánt Otthon és Szociális Központ Zsira – nem megfelelő körülmények között él, illetve lánya visszahelyezése Peresznye telephelyre még nem történt meg. Leírta, hogy az intézményvezető ígérete alapján a lakók a peresznyei telephely felújítását követően visszaköltözhetnek.

2.) Mikor zajlott az átköltözés, illetve a lakók zsirai elhelyezését milyen időtartamra tervezték?

A peresznyei telephelyről 2023. szeptember 1-jén 26 fő ellátott került áthelyezésre a Gyémánt Otthon és Szociális Központ Zsira telephelyére. A lakók ellátásnak a zsirai telephelyen tervezett időtartama a peresznyei telephelyen szükséges felújítások elvégzésének az idejétől vált függővé. Ennek végső határideje 2024. december 31. volt, amely időpont az ellátottjogi képviselőnek írt levélben is rögzítésre került.

3.) Mi indokolta a Peresznyei Lakásotthon lakóinak a zsirai intézménybe való átköltöztetését? Kérem szíveskedjen részletezni az átköltözéssel érintett fogyatékos személyek körét, kor, nem, fogyatékossg típusa, egészségi állapot, cselekvőképességet érintő gondnokság szerint.

Az EFOP-2.2.2-17-2017-00005 projektazonosítóhoz kapcsolódó „Intézményi ellátásról a közösségi alapú szolgáltatásokra való áttérés fejlesztése - Intézményi férőhely kiváltás a Győr Moson-Sopron Megyei Alpokalja Szociális Központ peresznyei telephelyén /Támogatott Lakhatás az Alpokalján/” elnevezésű pályázat tekintetében 6 db támogatott lakhatásra alkalmas épület építésére pályázott. A fenti pályázatban vállalni kellett új, az eddigi működési engedélyben nem szereplő ellátási formák indítását. A peresznyei telephely új szolgáltatásokkal bővült: idősotthoni bentlakásos ellátás (még nem indult el), támogató szolgálat, nappali ellátás, szociális étkeztetés, házi segítségnyújtás (még nem indult el), támogatott lakhatás. A projekt fizikai befejezésének időpontja 2023. augusztus 31. volt.

Ezzel egyidőben a peresznyei telephelyen 2023. augusztus 31. határnappal a fogyatékossgal élő személyek tartós bentlakásos ellátása megszűnt (Vas Vármegyei Kormányhivatal VA/HF SZGYO/00496- 18/2023 határozata az engedélyes szolgáltatói nyilvántartásba történő bejegyzésének módosításáról). Azon lakók, akik még nem kerültek áthelyezésre a támogatott lakhatásba (dolgozói, személyi feltételek hiánya miatt vagy azért, mert a támogatott lakhatás szolgáltatást nem kívánják igénybe venni) áthelyezésre kerültek a Gyémánt Otthon és Szociális Központ Zsira telephelyre.

4.) Miként készítették fel a lakókat az ideiglenes átköltöztetésre?

A projekt kezdetétől fogva a lakók felkészítése folyamatos volt a peresznyei telephelyről történő elköltözéssel kapcsolatban. A mentálhigiénés csoport tagjai készítették fel a lakókat a kiköltözésre. A zsirai környezet nem volt ismeretlen az ellátottak számára, hiszen többségük a zsirai kastély épületből került korábban áthelyezésre Peresznyére.

A két telephely jelenleg is szoros együttműködésben működik, rendszeresen vesznek részt közös programokon, A 2023. augusztus 2-án készült feljegyzés a lakógyűlésen rögzíti a lakók költöztetése, visszaköltözése, átköltözése témájában az ott elhangzottakat.

2021. július 27-i keltezéssel került kiküldésre a gondnokok részére egy tájékoztató levél az intézményi változásokról. A gondnoki beleegyező nyilatkozatok a telephelyre érkeztek vissza, több gondnok megtekintette a zsirai telephelyet.

5.) A zsirai Intézményben mennyiben állnak rendelkezésre a szakmailag és a fogyatékos személyek szükségleteinek megfelelő ellátási körülmények személyi és tárgyi feltételei?

A Gyémánt Otthon és Szociális Központ Zsira telephely személyi feltételei: A Mozaik Szolgáltató Központ és Idősek Otthona Peresznye telephelyről a zsirai telephelyre átköltöztetett lakók a 4/A (17 fő), 4/S (3 fő), D (1fő) gondozási egységen kerültek elhelyezésre. A zsirai telephely jelenlegi lakólétszáma 141 fő, szakmai létszám a szakmai rendelet alapján 141 főre vetítve, 1 fő telephelyhelyvezető, 1 fő vezető ápoló, 51,9 (6 ápoló-gondozó. 7 fő szociális és terápiás munkatárs, 5,64 (6 fejlesztő pedagógus, orvos heti 6 órában). Betöltetlen létszám ápoló-gondozói munkakörben 3,65 fő, 5 fő ápoló-gondozó tartós táppénzen van.

A zsirai telephely 4/A gondozási egységen a lakók ágyai régiak, az új betegágyak beszerzésére az intézmény a felmérést elvégezte, a megfelelő intézkedéseket megtette, a fenntartó felé jelzéssel élt. Az eljárásban az is megállapítást nyert, hogy a zsirai telephely 4/A gondozási egységen a zsirai kastélyépület sajátos építészeti jellegét figyelembe véve az épület teljes akadálymentesítése nem megoldható. A kastélyépület műemlékvédelem alatt áll, bármilyen átalakítás az épületben a kormányhivatal Örökségvédelmi Osztályának az engedélye alapján történhet, a Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési Nonprofit Kft. kezelői engedélyét is kikérve. *Erre a problémára megfelelő megoldást a kastély kiváltása jelentheti.*

A kiváltási terv az Intézmény 10 éves koncepciójában szerepel, mint beruházási igény. A lakószobák festése a 4/A, 4/S és C gondozási egységeken folyamatban van. A 4/A osztályon a falak javítása megtörtént, festésük folyamatban van, a C osztály emelti részének festése befejeződött, a D gondozási egység festése folyamatban van. A kastélyépület fürdőszobáinak felújítása elkezdődött, folyamatban van.

Szakmai értelemben a jelenleg bentlakásos fogyatékos otthonként funkcionáló kastélyépület nem alkalmas az egyre idősödő fogyatékos személyek bentlakásos intézményi ellátására.

6.) Mikor várható a Peresznyei Lakásotthon lakóinak visszaköltözése Peresznyére?

Az átköltöztetett lakók közül az ellátási szükségletük alapján nem mindenki kerül vissza Peresznyére, csak azok, akik a jogszabályi feltételek alapján idősotthonban elhelyezhetők. Azok az ellátottak, akik számára fogyatékos ellátást kell biztosítani nem Peresznyére, hanem támogatott lakhatásba fognak kerülni. *A kiköltözés folyamatos, a szükséges dolgozói létszám megerementését követően még 2 db támogatott lakhatásra alkalmas ház fog megnyílni.*

A peresznyei telephely felújítási munkálatai elindultak az alábbiak szerint: A mosoda vezetékrendszerének cseréje megtörtént, a gépek beüzemelése folyamatban van, 2 db fürdőszoba végleges felújítása folyamatban van, 2 db mellékhelyiség felújítása megtörtént, tisztasági festést végeztek, új karos csap felhelyezése az elkülönítő szoba mosdójába megtörtént, a fűtésrendszer átalakítása, felújítása ügyében, árajánlatot kért az intézmény a vállalkozóktól, a részben megrongálódott ajtók felújítása BVOP beszerzést követően valósul meg, (a teljes ajtócsere költségvetési hiány miatt nem valósult meg), szúnyogháló felhelyezése szükséges, a kapaszkodók felhelyezése a folyosókon folyamatban van. *Az időskorúak tartós bentlakásos ellátásának az elindításához szükséges tárgyi feltételek a peresznyei telephelyen jelenleg még nem teljesen állnak rendelkezésre, de a hiányzó tételek beszerzése folyamatban van.*

A panaszbeadványt a SZGYF Győr-Moson-Sopron Vármegyei Kirendeltsége (a továbbiakban: Kirendeltség) is megkapta. A hivatalához 2024. április 23-án érkezett panaszbejelentést kivizsgálta⁴ és kérte az Intézmény vezetőjét, hogy a vizsgálat során megjelölt intézkedések vonatkozásában készítsen intézkedési tervet.

Az eljárás során megállapították, hogy a zsirai telephely 4/A gondozási egység tárgyi feltételei javításra szorulnak, a zsirai kastélyépület sajátos építészeti jellegét figyelembe véve *az épület teljes akadálymentesítése nem megoldható.*

A Kirendeltség, vizsgálata során javasolt intézkedései körében felkérte az Intézmény vezetőjét, hogy kezdeményezze a panaszban érintett lakó esetében a komplex szükségletfelmérés elvégzését, továbbá vizsgálja felül a többi fogyatékossgal élő ellátott esetében is a legutolsó komplex szükségletfelmérés dátumát és szükség esetén kezdeményezze esetükben is a vizsgálatot. A személyi feltételek vonatkozásában arra kérte az intézményvezetőt, hogy tegyen meg mindent annak érdekében, hogy a jogszabály által előírt személyi feltételek az Otthon vonatkozásában mihamarabb biztosítottak legyenek.

A Kirendeltség vizsgálata megállapította, hogy nem igazolt hitelt érdemlően, hogy az Intézmény a férőhelykiváltási projekt kezdete és a támogatott lakhatásba történő kiköltözés közötti időszakban teljeskörű tájékoztatást adott a szülőknek a gyermekük peresznyei telephelyről történő kiköltözésével és további lehetőségeivel, ellátásával kapcsolatban. Ugyanakkor annak megítélése, hogy az ellátott visszahelyezhető-e a peresznyei telephely idősotthonába, az Intézmény szakmai kompetenciájába tartozik.

⁴ SZIO-GYMSMK-15-74/2024.

Az Intézmény tájékoztatása szerint a lakó állapotára tekintettel a peresznyei telephelyre, mint idősellátást biztosító otthonba nem helyezhető vissza.

Az Intézmény a szülőket, bizonyítható módon 2023. szeptember 1-én tájékoztatta a gyermekük elhelyezési lehetőségeiről, ekkor tájékoztatást nyújtottak a támogatott lakhatás igénybevételének lehetőségéről is. *A szülők, lányuk elhelyezéséhez hozzájárultak a zsirai telephely kastélyépületében a 4/A gondozási egység 14-es 5 fős lakószobájában.* Az elhelyezés körülményeinek személyi és tárgyi feltételeit a szülők elfogadták, a szobatársak személyével kapcsolatban kifogással nem éltek, a gondozási egységet személyesen megtekintették. A lakó teljesen korlátozó gondnokság alatt áll. Gondnoka a szülő, törvényes képviselő.

Az Intézmény vezetője 2024. június 13-án kelt levelében tájékoztatást küldött a Kirendeltégnek, amelyben beszámolt arról, hogy az ügyben érintett lakó gondnokával számtalan alkalommal történt személyes és telefonos megbeszélés és írásos tájékoztatás arról, hogy a peresznyei telephely kiváltás alatt áll. A tormásligeti TL házban rendezett nyílt napon felajánlották az édesanyának, hogy egy hétre költözzön be a lányával és aludjanak egy szobában, ezzel is megkönnyítve a lánya beilleszkedését, valamint, hogy jelenlétével segítse gyermeke szállítását a tormásligeti TL házból a peresznyei Szolgáltató Központba. Ezzel a lehetőséggel a szülők nem kívántak élni és beleegyeztek a zsirai Otthonba történő áthelyezésbe. A zsirai beköltözés a kastélyépület földszintjén található 4/A egység 14-es szobájába történt, amely 42 m² nagyságú. Ezt a szobát a szülők választották ki lányuk számára. A beköltözést követően a lakó 2023. szeptember 1. óta mindössze 35 napot töltött az Otthonban. Az Intézmény álláspontja szerint, ha az ellátott több időt tölt otthon a családjával, mint az intézményben, akkor az intézményi szokások, illetve az intézmény által adott javaslatok érvényét veszítik, mert a család eltérő működése ezeket felülírja a hosszú távollétek alatt. Szakmai szempontokat figyelembe véve a lakó mentális állapotának (hebrafrémia, autizmus, hiperaktivitás) nem tesz jót, ha a megszokott környezetéből ki van mozdítva.

A Kirendeltség 2024. szeptember 4-én személyes meghallgatást⁵ tartott az ügyben, mivel a panaszos a 2024. április 23-án előterjesztett panaszára 2024. július 22-én kapott választ elfogadhatatlannak találta. A megbeszélésen jelen voltak a vizsgálatban érintett panaszos, szülő, törvényes képviselő és házastársa, a Kirendeltség igazgatója és a Kirendeltség képviselői, valamint az Intézmény vezetője és a zsirai Otthon vezetői.

A megbeszélés, és egyben a Kirendeltség vizsgálat az ügyben érintett felek megállapodásával zárult. A rendelkezésemre bocsátott feljegyzés alapján az érintett lakó szülei elfogadták leányuk zsirai elhelyezését. Az Intézmény kérte a szülőktől az Intézmény szabályrendszerének és az együttélés szabályainak elfogadását, kiemelt figyelemmel arra, hogy az ellátott gyógyszeres terápiájának az otthoni maradéktalan betartása kiemelten fontos. Kérték továbbá a szülőket, hogy leányuk intézményi beilleszkedésében segítően működjenek közre.

Az Intézmény 2024. augusztus 2-án kelt intézkedési tervét az alábbi pontokban foglalta össze:

1. Az Intézmény vezetője írásban, igazolható módon, tértivevényes levélben adja meg a panaszos és a többi, a peresznyei telephelyről, a zsirai telephelyre átkerült lakó és hozzátartozóik/gondnokaik számára az arra vonatkozó tájékoztatást, hogy amennyiben nem megfelelő számukra a zsirai telephelyen, valamint a támogatott lakhatásban történő ellátás, továbbá ellátási szükségletük alapján nem helyezhetők a peresznyei idősellátást biztosító otthonba, akkor kérelmezzék gondnokoltjaik más intézménybe történő felvételét, tekintettel arra, hogy a peresznyei telephelyen a továbbiakban bentlakásos ellátásként csak idősellátás fog működni.

⁵ SZIO-GYMSMK-15-94/2024.

2. Az Intézmény vezetője kezdeményezze az illetékes hivatalnál a panaszban érintett lakó állapotának a felülvizsgálatát, egyidejűleg írásban igazolható módon értesítse az ellátottat és törvényes képviselőjét a vizsgálat indokáról, céljáról, a vizsgálatot lefolytató szervről, az ellátott jogairól és a vizsgálat menetéről.
3. Az Intézmény vezetője a felülvizsgálati eredménytől függően írásban igazolható módon tájékoztassa a törvényes képviselőt és az ellátottat az intézményi elhelyezés lehetőségeiről, valamint a szakvélemény alapján megtett, illetve kezdeményezett intézményvezetői intézkedésekről.
4. Az Intézményvezető a Kirendeltség Fejlesztési és Működési Osztályával együttműködve készítsen karbantartási és beszerzési tervet a zsirai és peresznyei telephely beruházási munkálatainak megvalósításáról és határidejéről.
5. Az Intézmény vezetője a saját költségen megvalósítható beruházások és beszerzések megvalósításával kapcsolatos folyamatokat haladéktalanul indítsa el.
6. Az Intézmény vezetője folyamatosan végezze a műszaki dolgozóinak közreműködésével a zsirai telephelyen a szükséges karbantartási munkálatokat. Amennyiben van erre lehetőség, megfontolandó a feladatra további kollégák felvétele.
7. Az Intézmény vezetője haladéktalanul kezdeményezze a panaszban érintett lakó esetében a komplex szükségletfelmérés elvégzését, továbbá vizsgálja felül a többi fogyatékossgal élő ellátott esetében is a legutolsó komplex szükségletfelmérés dátumát és szükség esetén haladéktalanul kezdeményezze esetükben is a vizsgálatot.
8. Az Intézmény vezetője tegyen meg mindent annak érdekében, hogy a jogszabály által előírt személyi feltételek a Gyémánt Otthon és Szociális Központ Zsira telephelyen mihamarabb biztosításra kerüljön.

Az intézményvezető tájékoztatása alapján a panaszos lánya jelenleg is a Zsirai Otthon lakója, jól beilleszkedett az Otthon közösségébe, mindennapjai rendezettek. A szülők együttműködőek, és igyekeznek betartani az Otthon szabályrendszerét. A szülők és az intézmény között létrejött megállapodás óta panasz nem érkezett az intézményvezető felé.

5. A vizsgálat megállapításai

5.1. A hatáskör tekintetében

Az alapvető jogok biztosa feladat- és hatáskörét, valamint ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságát az Ajbt. határozza meg.

A törvény 18. § (1) bekezdés 1) pontja alapján az alapvető jogok biztosához bárki fordulhat, ha megítélése szerint *közszolgáltatást végző szerv tevékenysége vagy mulasztása a beadványt tevő személy alapvető jogát sérti vagy annak közvetlen veszélyével jár* (a továbbiakban együtt: visszásság), feltéve, hogy a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási pert – már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva.

Az Intézmény az Ajbt. 18. § (2.) bekezdésére tekintettel közszolgáltatást végző szervnek tekintendő, így a működése vizsgálatára az alapvető jogok biztosa hatásköre kiterjed.

Az Ajbt. 39/O. § (1) bekezdése értelmében továbbá a *fogyatékossgügyi független mechanizmussal kapcsolatos feladatainak* teljesítése érdekében az alapvető jogok biztosa rendszeresen vizsgálja – a 18. § (1)-(7) bekezdésére tekintet nélkül, beadvány és felmerült visszásság hiányában is – a fogyatékossgal élő személyek jogainak a Fogyatékossgügyi Egyezmény előírásainak való megfelelés szerinti érvényesülését.

Ezen felül az Ajbt. 39/O. § (2) bekezdése alapján az alapvető jogok biztosa a 18. § (4) bekezdésében meghatározottakon túlmenően természetes személy alapvető jogával kapcsolatos visszasság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytat, ha a fogyatékossgal élő személy nem képes jogai védelmében fellépni vagy beadvány benyújtása aránytalan nehézséget jelentene számára.

5.2. Az alapvető jogok és alkotmányos elvek tekintetében

Az alapvető jogok biztosa egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggésrendszer feltárása során autonóm, objektív módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget az Alaptörvényben kapott mandátumának, és következetesen, zsinórmértékként támaszkodik az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint az egyes alapjogi tesztekre.

5.2.1. A jogállamiság elve

Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése alapján Magyarország független, demokratikus jogállam. Az Alkotmánybíróság töretlen gyakorlata⁶ alapján ennek a jogállami minőségnek nélkülözhetetlen eleme a jogbiztonság. Az Alkotmánybíróság által gyakran hivatkozott tétel, hogy a jogbiztonság az állam – s elsősorban a jogalkotó – köteleességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előreláthatóak legyenek a norma címzettjei számára.

5.2.2. Az emberi méltósághoz való jog

Az Alaptörvény II. cikke alapján *az emberi méltóság sérthetetlen, minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz.*

A fentiek túl a CRPD 3. cikke alapelveként deklarálja a veleszületett méltóság elvét és annak tiszteletben tartását.

5.2.3. A hátrányos megkülönböztetés tilalma, a fogyatékossgal élők védelme

Az Alaptörvény XV. cikkének (2) bekezdése tartalmazza a diszkrimináció tilalmát, mely szerint Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékossgal, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja. Az Alaptörvény XV. cikk (4) bekezdése szerint Magyarország az esélyegyenlőség megvalósulását külön intézkedésekkel segíti. Az Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdése rögzíti, hogy Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékossgal élőket.

Az Alaptörvény tehát az időseket és a fogyatékossgal élőket gondoskodásra szoruló és külön védelmet igénylő csoportként emeli ki. Az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésében rögzített a hátrányos megkülönböztetés általános tilalma alóli kivételt jelent az Alaptörvény idézett rendelkezése, amelyek alapján Magyarország az esélyegyenlőtlenségek kiküszöbölését célzó intézkedéseket is tesz.

⁶ 34/2014 (XI. 4.) AB határozat, Indokolás [116], [120]; 20/2020. (VIII. 4.) AB határozat, Indokolás [67]

E rendelkezés értelmében az egyenlőség tartalmi megvalósulását szolgáló, az esélyegyenlőtlenség felszámolása érdekében tett pozitív megkülönböztetés megengedett.

Az Alaptörvény mellett a CRPD preambuluma is kimondja, hogy *bármelynek a fogyatékoság alapján történő hátrányos megkülönböztetése az emberi személy veleszületett méltóságának és értékének megsértése*. A CRPD 4. cikk 1-2. pontja szerint a részes államok kötelezettséget vállalnak arra, hogy biztosítják és elősegítik valamennyi alapvető emberi jog és szabadság teljes megvalósulását valamennyi fogyatékosággal élő személy számára, a fogyatékoság alapján történő bármiféle hátrányos megkülönböztetés nélkül. A CRPD 5. cikke deklarálja továbbá, hogy *a törvény előtt minden személy egyenlő, és mindenféle hátrányos megkülönböztetés nélkül jogosult a törvények által nyújtott védelemre és kedvezményre*.

5.2.4. A nemzetközi emberi jogi kötelezettségek érvényesítése

Az Alaptörvény Q) cikk (2) bekezdése értelmében Magyarországnak a nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítani kell a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját, jelen esetben azt, hogy a magyar jogi szabályozás megfeleljen a CRPD által felállított és az ENSZ Fogyatékosággal Élő Személyek Jogainak Bizottsága (a továbbiakban: CRPD Bizottság) által jelzett kötelezettségeknek. Ebbe nemcsak az tartozik bele értelemszerűen, hogy a jogrendszerben nem maradhatnak olyan szabályok, amelyek nem egyeztethetők össze a CRPD rendelkezéseivel, hanem az is, hogy ahol szükséges, ott a jogalkotó érdemi és hatékony lépéseket tegyen a hiányzó szabályozás megalkotása érdekében.

A CRPD 4. cikk 1., 2. és 4. pontjai a következők szerint rendelkezik az általános kötelezettségekről:

„1. A részes államok kötelezettséget vállalnak arra, hogy biztosítják és elősegítik valamennyi alapvető emberi jog és szabadság teljes megvalósulását valamennyi fogyatékosággal élő személy számára, a fogyatékoság alapján történő bármiféle hátrányos megkülönböztetés nélkül. Ennek érdekében a részes államok vállalják, hogy:

- a) meghoznak minden megfelelő jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést a jelen Egyezményben foglalt jogok végrehajtása érdekében;*
- b) megtesznek minden megfelelő intézkedést, ideértve a jogalkotási lépéseket a fogyatékosággal élő személyek hátrányos megkülönböztetését tartalmazó törvények, rendelkezések, szokások és gyakorlat módosítása vagy eltörlése érdekében;*
- c) figyelembe veszik a fogyatékosággal élő személyek emberi jogainak védelmét és előmozdítását valamennyi politika és program során;*
- d) tartózkodnak minden olyan cselekedetben és gyakorlatban való részvételtől, amely nem összeegyeztethető a jelen Egyezménnyel, és biztosítják, hogy a hatóságok és közintézmények a jelen Egyezménnyel összhangban tevékenykedjenek;*
- e) minden megfelelő intézkedést meghoznak bármely személy, intézmény vagy magánvállalkozás által a fogyatékoság alapján történő hátrányos megkülönböztetés felszámolása érdekében. [...]*

2. Tekintettel a gazdasági, társadalmi és kulturális jogokra minden részes állam vállalja, hogy a rendelkezésre álló erőforrásai felső határáig, és szükség esetén, a nemzetközi együttműködés keretében, intézkedéseket tesz e jogok teljes megvalósításának fokozatosan történő elérése érdekében, fenntartás nélkül, a nemzetközi joggal összhangban, a jelen Egyezményben foglalt kötelezettségek haladéktalan alkalmazására [...].

4. A jelen Egyezményben semmi nem értelmezhető úgy, mint ami befolyásolja a részes állam jogának, vagy az adott részes állam vonatkozásában hatályos nemzetközi jognak a fogyatékosággal élő személyek jogainak hatékonyabb szabályozását biztosító rendelkezéseit.

A jelen Egyezményben részes államok joga, szerződése, szabályozása vagy szokásai által elismert, vagy tartalmazott emberi jogok és alapvető szabadságok nem korlátozhatók vagy csorbíthatók arra hivatkozással, hogy a jelen Egyezmény az adott jogokat vagy szabadságokat nem, vagy csak kisebb mértékben ismeri el [...].”

A CRPD 1. cikke értelmében „*A jelen Egyezmény célja valamennyi emberi jog és alapvető szabadság teljes és egyenlő gyakorlásának előmozdítása, védelme és biztosítása valamennyi fogyatékossgal élő személy számára, és a velük született méltóság tiszteletben tartásának előmozdítása.*”

A CRPD alapelvei között elsőként említi továbbá, hogy a fogyatékossgal élő személyeket is megilleti a veleszületett méltóság, az egyéni autonómia tisztelete, beleértve a saját döntés meghozatalának szabadságát és a személyek függetlenségét.⁷ Ebből következően a jelentés tartalmában az emberi méltóság alapjogi védelmének primátusából vezeti le a fogyatékossgal élő személyeket megillető további és felhívott alapjogok érvényesülésének problémáit.

Az alapvető jogok biztosja alkalmas arra, hogy a maga semleges és kiegyensúlyozó, szerepével, illetve a kizárólag az alapjogvédelemre fókuszáló közvetítő tevékenységével – az ENSZ nemzeti emberi jogi intézményeként – elősegítse a CRPD-ben foglaltak érvényesülését.

6. A vizsgálat érdeme tekintetében

6.1. A CRPD 19. cikk - Önálló életvitel-közösségbe való befogadás

A CRPD önálló életvitelről és a közösségbe való befogadról szóló 19. cikke rögzíti, az Egyezményben részes államok elismerik *a fogyatékossgal élő személyek egyenlő jogát a közösségben való élethez és másokkal egyenlő szabad döntéshez való jogát*; minden szükséges és hatékony intézkedést megtesznek annak érdekében, hogy a fogyatékossgal élő *személyek teljes mértékben élvezhessék e jogaikat és a teljes közösségi befogadást és részvételt*, beleértve a következők biztosítását:

- a) a fogyatékossgal élő személyeknek *másokkal azonos alapon lehetőségük van lakóhelyüknek és annak megválasztására, hogy hol és kivel élnek együtt, és nem kötelezhetőek bizonyos megszabott körülmények között élni*;
- b) a fogyatékossgal élő személyek számára *hozzáférési lehetőséget biztosítanak többféle otthoni, intézményi és egyéb közösségi támogató szolgálathoz, beleértve azt a személyes segítséget, mely a közösségben éléshez és a közösségbe történő beilleszkedéshez, valamint a közösségtől való elszigetelődés és kirekesztődés megelőzése céljából szükséges.*

A Fot. 17. §-a kimondja, hogy a fogyatékos személynek joga van a fogyatékoságának, személyes körülményeinek megfelelő – családi, lakóotthoni, intézményi – lakhatási forma megválasztásához, egyben rögzíti, hogy a kiváltást a CRPD 19. cikkében meghatározottak figyelembevételével kell végrehajtani.

Az OFP Lakhatás címszóval ellátott III. 7.7.2. alpontja kiemeli, hogy a fogyatékos személyek lakhatásával kapcsolatos döntések és programok tervezése és végrehajtása során különös súllyal kell figyelembe venni az önrendelkezés és a társadalmi integráció alapelvét. A fogyatékos személyek nagylétszámú bentlakásos intézményei kiváltásáról szóló kormányzati stratégia⁸ alapján folytatni szükséges a fogyatékos személyek számára ápolást-gondozást nyújtó szociális intézményi férőhelyek kiváltását.

⁷ CRPD 3. cikk a) pont

⁸ 1295/2019. (V. 27.) Korm. határozat a fogyatékossgal élő személyek számára ápolást-gondozást nyújtó szociális intézményi férőhelyek kiváltásáról szóló 2019-2036. évekre vonatkozó hosszú távú koncepcióról

Hangsúlyt kell fektetni a kiváltással érintett személyek és intézmények felkészítésére, tájékoztatására, támogatására, egyebek mellett a kiváltást támogató mentorhálózat bővítése útján.⁹ Ezzel párhuzamosan fontos fejlesztési irány a támogatott lakhatás bővülését eredményező fejlesztések indítása, a kapcsolódó jó gyakorlatok felhasználásával, tapasztalati szakértők bevonásával.

A Szocvtv. 75. § (1) bekezdése értelmében támogatott lakhatás a fogyatékos személyek, a pszichiátriai betegek – ide nem értve a demens személyeket – és a szenvedélybetegek részére biztosított ellátás, amely az életkornak, egészségi állapotnak és önellátási képességnek megfelelően, az ellátott önálló életvitelének fenntartása, illetve elősegítése érdekében biztosítja a lakhatási szolgáltatást; az önálló életvitel fenntartása, segítése érdekében a mentálhigiénés, szociális munka körébe tartozó és egyéb támogató technikák alkalmazásával végzett esztvitelt; a közszolgáltatások és a társadalmi életben való részvételt segítő más szolgáltatások igénybevitelében való segítségnyújtást; az ellátott komplex szükségletfelmérése alapján, erre vonatkozó igény esetén a felügyeletet, az étkeztetést, a gondozást, a készségfejlesztést, a tanácsadást, a pedagógiai segítségnyújtást, a gyógypedagógiai segítségnyújtást, a szállítást, a háztartási vagy háztartást pótló segítségnyújtást. A SzCsM rendelet pedig rendelkezik a támogatott lakhatás részletszabályairól.

A Belügyminisztérium, Tartós Ápolás-Gondozásra Vonatkozó Stratégiája¹⁰ (a továbbiakban: Stratégia) is foglalkozik az intézményrendszer átalakításának szükségességével. A hagyományos, nagylétszámú bentlakásos intézmények helyett a családias és kislétszámú otthonok kialakítása kerül előtérbe, ahol a fogyatékossgal élők egyéni szükségleteikhez igazított gondozásban részesülhetnek. A támogatott lakhatás rendszere szintén bővítésre szorul, hogy azok, akik önálló életet tudnak élni vagy időszakos segítségre szorulnak, megfelelő szolgáltatásokat vehessenek igénybe.

A vizsgálattal érintett Intézmény elkötelezett a lakók kitagolását illetően, hosszabb távú stratégiájának egyik kiemelt célja a férőhelyek kiváltásának megvalósítása, rendelkezik az ehhez szükséges érvényes kiváltási tervvel, annak megvalósítására. A vizsgálat azonban feltárta, hogy az intézményi férőhelykiváltás megvalósítására forráshiány miatt mindezidáig nem kerülhetett sor.

6.2. Az Otthon működésével és a feladatellátással összefüggésben

A felnőtt fogyatékos személyeket ellátó bentlakásos Otthon hat gondozási egységében, a vizsgálat időpontjában összesen 137 fő ellátásáról gondoskodik. Az otthon egy barokk kastélyban működik, amely nem akadálymentesíthető. Az ellátottak többsége közepesúlyos vagy súlyos értelmi fogyatékossgal él, többségük gondnokság alatt áll.

Az Otthon foglalkoztatási programja kiemelkedően fontos elem a lakók életminőségének javításában és társadalmi integrációjuk előmozdításában. Az ilyen munkatevékenységek, mint a kézműves foglalkozások, kertészeti munkák vagy helyi termékek előállításá, nem csupán hasznos elfoglaltságot biztosítanak, hanem konkrét értéket is teremtenek, amelynek elismerése tovább növeli az ellátottak önbizalmát és közösségi megbecsülését.

⁹ Annak során pedig különös figyelemmel a CRPD Bizottság 5. számú Általános észrevételére az önálló életvitelről és a közösségbe való befogadásról szóló CRPD 19. cikk kapcsán (2017, CRPD/C/GC/5); a CRPD Bizottságnak a CRPD Fakultatív Jegyzőkönyvének 6. cikke szerinti, Magyarországgal kapcsolatos vizsgálatáról szóló jelentésére (2020, CRPD/C/HUN/IR/1, kiemelten 114. pont); a CRPD-Bizottság 2022. október 10-én kiadott vonatkozó „Írányelvek az intézményi elhelyezés megszüntetéséről, beleértve a veszélyhelyzeteket is” dokumentumára (2022, CRPD/C/5); valamint a CRPD Bizottság Magyarország egyesített második és harmadik időszakos jelentéséhez kapcsolódó Záró észrevételeinek vonatkozó pontjaira (2022, CRPD/C/HUN/CO/2-3; 41. pont)

¹⁰ „Tartós Ápolás-Gondozásra Vonatkozó Stratégia 2030” Belügyminisztérium 2024.

Az intézmény sport- és kulturális programkínálata további lehetőségeket nyújt a lakók önkifejezésére és szabadidő hasznos eltöltésére. Az ilyen tevékenységek, például a színházi előadásokban való részvétel, szakkörökön, illetve sporteseményeken történő részvétel, segítenek megerősíteni a lakók önértékelését és identitását.

Az érdekérvényesítés terén évente kétszer összehívott Érdekképviselői Fórum lehetőséget ad a lakók számára, hogy véleményüket és javaslataikat közvetlenül is kifejezhessék. A lakógyűlések heti rendszerességgel zajlanak, ahol a lakók aktuális problémáikat, konfliktusaikat és igényeiket nyíltan megvitathatják. Az ellátottjogi képviselő havi fogadóóráinak elérhetősége szintén biztosítja, hogy az ellátottak érdekei megfelelően képviselve legyenek.

Jelen vizsgálat feltárta, hogy az Otthon ápoló- gondozó részlegében az egy ellátottra jutó legalább 6 m² lakóterület biztosított, azonban *az ellátottak száma 9 lakószobában meghaladja az SzCsM rendeletben előírt 4 főt.* A vizsgálatban érintett Otthon épületei csak részben akadálymentesek, így a mozgásukban korlátozott lakók csak az alsó szinten helyezhetők el. Az épület infrastruktúrája elavult, felújításra szorul.

Kiemelendő, hogy a bentlakásos intézményekben élők számára az Otthon jelenti életük egyetlen színterét, ahol az intézményi férőhelyek kiváltásáig akár hosszú éveket vagy évtizedeket kell eltölteniük. Ezért különösen fontos számukra, hogy alapvető jogaik érvényesüljenek és emberhez méltó körülmények között élhessenek.

A vizsgálat feltárta, hogy az Intézmény hosszú távú terveiben szerepel az Otthon kiváltása, rendelkezik az erre vonatkozó érvényes kiváltási tervvel, és a SZIA¹¹ rendszerben is rögzítésre került, mint beruházási igény.

Mindezekre tekintettel megállapítom, hogy a lakószobák zsúfoltsága nem felel meg az SzCsM rendeletben foglalt előírásoknak, a tárgyi feltételekben mutatkozó hiányosságok az érintett fogyatékossgal élő személyek vonatkozásában pedig visszásságot okoznak, továbbá nem felelnek meg a CRPD 4. cikkéből eredeztethető nemzetközi kötelezettségeknek sem.

A fogyatékos személyek otthona szolgáltatói nyilvántartásba történő bejegyzésének hatálya ideiglenes 2026. december 31-ig, tekintettel arra, hogy az intézményi működés személyi feltételei nem felelnek meg az SzCsM rendeletben foglalt követelményeknek. A vizsgált Otthon működése vonatkozásában a betöltetlen szakmai álláshelyek mellett kihívást jelent a humánerőforrás jelentős fluktuációja.

Az intézményi működés személyi feltételeinek körében garanciális jelentőségű a dolgozók feladatellátáshoz szükséges szakmai végzettsége és létszámának megléte. A fogyatékossgal, pszichiátriai betegségük okán fokozottan kiszolgáltatott helyzetű emberek sorsának, életminőségének szempontjából meghatározó jelentőségű az étletterükként szolgáló intézmény működésének, a számukra a teljes életet biztosító szociális szolgáltatásnak a lehető legmagasabb szintű szakmaisága, s annak folyamatos frissítése, szinten tartása, kiszámíthatósága, illetve ezzel összefüggésben az intézményvezető és a dolgozók szakmai kompetenciája.

Mindezekre tekintettel megállapítom, hogy az Otthon működésének személyi feltételeiben mutatkozó hiányosságok az érintett fogyatékossgal élő személyek vonatkozásában visszásságot okoznak, továbbá nem felelnek meg a CRPD 4. cikkéből eredeztethető nemzetközi kötelezettségeknek sem.

¹¹ Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság Integrált Adatkezelő Rendszer

6.3. Az AJB-1755/2024. számú egyéni panaszbeadvánnyal összefüggésben

A vizsgálat részét képező, AJB-1755/2024. számú egyéni panaszbeadvánnyal összefüggésben munkatársaim a helyszíni vizsgálat alkalmával megtekintették az érintett lakó életkörülményeit, interjúkat készítettek az Otthon lakóival, a dolgozókkal, a telephely vezetőjével, az Intézmény vezetőjével, valamint áttekintették az ügy szempontjából releváns dokumentumokat.

A vizsgálat feltárta, hogy a beadványozó által sérelmezett személyi és tárgyi feltételekben mutatkozó hiányosságok megalapozottak, valamint az ügyben érintett lakó és törvényes képviselőjének teljeskörű tájékoztatása a pereszneyi telephely idősek otthonává történő átminősítésével kapcsolatban nem valósult meg.

Az SZGYF SZIO-GYMSMK-15-74/2024. ügyszámú vizsgálata során megjelölt intézkedések vonatkozásában az Intézmény elkészítette intézkedési tervét, amelynek megvalósulásáról és a tárgyi feltételekben mutatkozó pozitív változásokról (például: felújítási munkálatok és karbantartások elkezdése, új ágykeretek és lemosható matracok beszerzése) az Intézmény vezetője részletes tájékoztatást nyújtott.

A Kirendeltég által folytatott vizsgálat, amely a felek megállapodásával zárult, megállapította, hogy az érintettek és hozzátartozóik nem voltak teljes mértékben informáltak az átköltöztetés körülményeiről. A panaszbeadvány szerint a család csak utólag szembesült azzal, hogy lányuknak nem lesz lehetősége visszatérni a pereszneyi telephelyre.

Mindezekre tekintettel megállapítom, hogy a tájékoztatás és döntéshozatali folyamatok átláthatóságának hiánya az érintett fogyatékossgal élő személyek vonatkozásában visszásságot okoznak, továbbá nem felelnek meg a CRPD 4. cikkéből eredeztethető nemzetközi kötelezettségeknek sem.

7. Intézkedéseim

A jelentésben feltárt alapvető jogokkal összefüggő visszásságok orvoslása, valamint jövőbeli bekövetkezésének megelőzése érdekében felkérem

1. az Ajbt. 31. § (1) bekezdése alapján a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság főigazgatóját, hogy szorgalmazza a szükséges források biztosítását az Otthon kiváltásra vonatkozó tervei megvalósítása, valamint annak érdekében, hogy a vizsgálattal érintett Otthonban élő személyek számára az intézményi férőhely kiváltás megvalósulásáig is biztosított legyen a megfelelő ellátás, összhangban a jogszabályi előírásokkal;
2. az Ajbt. 32. § (1) bekezdése alapján az Alpokalja Integrált Szociális Intézmény Győr-Moson-Sopron Vármegye intézményvezetőjét, hogy a jelentésben foglaltak figyelembevételével
 - a. tegye meg a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy az előírt tárgyi és személyi feltételek vonatkozásában az Otthon megfelelhessen a jogszabályi előírásoknak, és a fogyatékossgal élő lakók ellátása a jelentésben is feltárt alapvető jogok sérelme nélkül biztosítható legyen;
 - b. gondoskodjon arról, hogy az ellátottakat érintő körülmények változásáról az érintettek a jövőben teljeskörű tájékoztatást kapjanak.

Budapest, 2025. november 18.

Dr. Juhász Imre

